

## ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОРМАТУ ВЗАЄМОВІДНОСИН США-КНР НА ПОЧАТКУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ КАДЕНЦІЇ Д. ТРАМПА

***Анотація.** У статті здійснена спроба аналізу можливих шляхів трансформації формату взаємовідносин США-КНР на початку президентської каденції Д. Трампа. Проаналізовано внутрішньополітичні та зовнішньополітичні детермінанти механізму взаємовідносин США-КНР.*

***Ключові слова:** «тайванська проблема», корейська проблема, американсько-китайська взаємодія, зовнішньополітична стратегія, принципи зовнішньої політики.*

***Annotation.** In article author makes an attempt to analyse possibilities for transformation of relations between USA and CPR from the beginning of D. Trump's president cadence. Author analyse domestic and foreign policy causes of interrelation mechanisms USA-CPR.*

***Keywords:** «taiwan problem», korean problem, american-chinese interaction, foreign policy strategy, principles of foreign policy.*

***Аннотация.** В статье предпринята попытка анализа возможных путей трансформации формата взаимоотношений США-КНР в начале президентской каденции Д. Трампа. Проанализированы внутривполитические*

---

\* доктор політичних наук, професор, декан факультету політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили

*и внешнеполитические детерминанты механизма взаимоотношений США-КНР.*

**Ключевые слова:** «тайваньская проблема», корейская проблема, американо-китайское взаимодействие, внешнеполитическая стратегия, принципы внешней политики.

**Постановка проблеми.** Прихід до влади у США республіканської адміністрації Д. Трампа у січні 2017 р. ознаменувався очікуваннями, як в академічному середовищі, так і в середовищі політичного істеблішменту, щодо різкої зміни акцентів зовнішньополітичної стратегії США. Виборча президентська кампанія у США 2016 р. супроводжувалась численними скандалами та різкими заявами кандидата від республіканської партії Д. Трампа щодо необхідності зміни курсу як внутрішньої, так і зовнішньої політики.

Д. Трамп представив своє бачення зовнішньої політики США, виступаючи у м. Вашингтон з нагоди впевненої перемоги на первинних виборах відразу в п'яти штатах країни.

Основний претендент на висунення кандидатом на посаду президента США від республіканців заявив у своїй програмній промові, що його головною метою буде реалізація принципу «Америка перш за все». Д. Трамп назвав зовнішню політику адміністрації діючого на той час президента США Б. Обама «повною і тотальною катастрофою» [1].

Значна частина програмного виступу була присвячена тому, що Д. Трамп назвав «слабкістю, безглуздістю і розбродом» в рядах адміністрації Б. Обама, які, за його словами, він сподівається ліквідувати. Д. Трамп пообіцяв аудиторії, що зібралася у Вашингтоні, «очистити зовнішню політику США від іржі, яка її вкрила» [1].

У цьому контексті актуалізується питання щодо визначення новою президентською адміністрацією США стратегічних зовнішньополітичних настанов стосовно розбудови їх взаємовідносин з провідними центросиловими державами світу, серед яких зважаючи на економічний та політичний потенціал особливе місце займає КНР.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окремі аспекти цього напрямку наукових досліджень знайшли своє відображення у роботах вітчизняних науковців і зарубіжних дослідників. Серед робіт українських авторів необхідно відзначити аналітичні праці М. Рижкова, С. Шергіна, С. Федуняка, С. Галаки, Ю. Седляр, Л. Чекаленко, І. Дудко, О. Потехіна, І. Погорської, Г. Перепелиці, В. Кіктенка, І. Дужої тощо. Детермінуючі фактори щодо формування основних вимірів американсько-китайської взаємодії у контексті еволюції механізму міждержавних відносин представлені у роботах Зб. Бжезинського, Г. Кіссінджера, М. Фукса, К. Кала, Х. Брандса, М. Бота, Ф. Гайтіс.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Модернізація зовнішньополітичної стратегії США викликала певне «охолодження» американсько-китайських відносин. 14 листопада 2016 р. відбулася телефонна розмова новообраного Президента США Д. Трампа і лідера КНР Сі Цзіньпіном. Сторони обговорили розвиток відносин між Пекіном і Вашингтоном. За словами лідера КНР Сі Цзіньпіна, їх безупинний поступальний розвиток протягом майже 40 років пішов на користь американському і китайському народам. «Факти свідчать про те, що співпраця є єдиним правильним вибором щодо розвитку відносин КНР і США», - заявив голова КНР. Зі свого боку, новообраний президент США Д. Трамп погодився поважати «політику одного Китаю»[2].

Разом з тим, 2 грудня 2016 р. президент США Д. Трамп вперше за кілька десятиліть безпосередньо поговорив з лідером Тайваню Цай Інвєнь, чим порушив дипломатичні домовленості з Китаєм.

В заяві групи, яка займається питаннями передачі влади в США, говориться про те, що Д. Трамп обговорив з Цай Інвєнь «тісні зв'язки в сфері економіки, політики і безпеки» під час телефонної розмови.

Адміністрація лідера Тайваню Цай Інвєнь повідомила, що в розмові з Д. Трампом брали участь міністр закордонних справ і голова ради національної безпеки Тайваню.

Д. Трамп в своєму Twitter повідомив, що Цай Інвєнь сама зателефонувала йому, щоб привітати з перемогою на президентських виборах в США [3].

Таким чином, це був перший офіційний контакт між представниками адміністрації Тайваню і президентом США починаючи з 1979 р.

Міністерство закордонних справ КНР заявило, що направило Д. Трампу офіційний протест у зв'язку з телефонною розмовою, яка відбулася між новообраним американським президентом та керівником Тайваню Цай Інвєнь. Пекін закликав США «ретельно і належним чином ставитися до тайваньського питання, щоб уникнути непотрібних ускладнень в американсько-китайських відносинах» [4].

Після 1979 року жоден лідер США, включаючи тих, що ще не вступили на посаду обраних президентів, ні разу не вступав в прямі контакти з керівниками Тайваню, уникаючи негативних наслідків для відносин з Пекіном. Однак Д. Трамп не тільки порушив це наявне протягом десятиріч негласне табу, якого неухильно дотримувалися як демократичні, так і республіканські адміністрації, але і не став приховувати факт своєї бесіди з Цай Інвєнь, двічі прокоментувавши його в Twitter.

Більш того, його записи ще більше загострили ситуацію. По-перше, в своїх коментарях Д. Трамп називає Цай Інвень «президентом Тайваню» (в Пекіні вважають таке визначення неприйнятним, використовуючи формулювання «регіональний лідер Тайваню»). По-друге, обраний президент США парирує звинувачення в тому, що він не повинен був говорити з Цай Інвень, дивуючись, чому цього не можна робити, якщо США постачають зброю Тайваню. «Цікаво: США продають Тайваню військову техніку на мільярди доларів, а я не повинен приймати вітальний дзвінок», - написав в Twitter Д. Трамп[3].

На суперечностях США і КНР, намагається зіграти новий очільник адміністрації Тайваню. Офіційно вступивши на посаду в травні 2016 р., лідер Демократичної прогресивної партії займає жорстку позицію щодо материкового Китаю, закликаючи не форсувати політику зближення з Пекіном, яку до 2016 року проводив лідер партії Гоміньдан, президент Ма Інцзю[5].

Так, у своїй інавгураційній промові Цай Інвень навіть не згадала принцип «єдиного Китаю»[5], що не залишилося непоміченим в Пекіні. У зв'язку з цим дзвінок Цай Інвень Д. Трампу може стати спробою використати зміну влади в США як нове вікно можливостей для просування ідеї міжнародного визнання острова.

Зважаючи на більшою мірою бізнесовий підхід президента США до розбудови моделей з провідними країнами світу, цілком логічно постає питання щодо формування основних параметрів формату взаємовідносин Вашингтон-Пекін.

**Формулювання цілей статті.** Виходячи з цього основним завданням даної розвідки є виявити основні виміри формату взаємовідносин США-КНР на початку президентської каденції Д. Трампа й спрогнозувати подальшу

еволюцію позиціонування США та КНР у регіональній та глобальній системі міжнародних відносин.

**Виклад основного матеріалу.** У своїй інавгураційній промові президент США Д. Трамп заявив, що зовнішня політика країни повинна визначатися одним принципом: «З сьогоднішнього дня Америка буде стояти на першому місці. Америка на першому місці, у будь-якому рішенні, що стосується торгівлі, податків, імміграції, зовнішньої політики»[6].

Показовими у цьому контексті є один з перших указів президента США Д. Трампа щодо відмови від Транстихоокеанського партнерства[7], перемовини про створення якого велися упродовж восьми років і закінчились утворенням організації у 2015 р. Дана структура мала стати альтернативою АСЕАН і АТЕС, її створення ініціювалось адміністрацією президента США Б. Обама з метою збереження контролю над Тихоокеанською зоною і створенням економічного блоку для протидії динамічному зростанню політичного та економічного впливу КНР. Паралельно з цим, президент США Д. Трамп погрожує розірвати і угоду НАФТА – договір про зону вільної торгівлі між США, Канадою і Мексикою [8]. Фактично, країна, що виступала основним рушієм сучасної глобалізації, поступово закривається від світової економіки.

Водночас у січні 2017 р. лідер КНР Сі Цзіньпін, перебуваючи на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, виголосив промову на захист глобальної економіки і вільної торгівлі [9]. Його слова прозвучали дуже контрастно щодо позиції президента США Д. Трампа. «Якщо виступ Сі Цзіньпіна перед Давоським клубом економічних і політичних еліт – це індикатор того, що нас чекає в 2017 році, то Китай може стати найсильнішим голосом, який проголошує соціальну і економічну користь від глобалізації, запрошуючи країни приєднуватися до договорів про вільну торгівлю, інвестуючи у країни, що розвиваються, щоб вони отримали доступ до

ринків», – підкреслює представник авторитетного дослідницького центру TheBrookingsInstitution Б. Момані[10].

Загострення в американсько-китайських відносинах викликала також заява держсекретаря США Р. Тіллерсона під час процедури затвердження його Сенатом: він заявив, що в разі призначення надішле Китаю сигнал, що йому буде закритий доступ до спірних островів у Південно-Китайському морі [11].

Китай відповів на слова держсекретаря США Р. Тіллерсона щодо островів у Південно-Китайському морі, зазначивши, що дії Пекіна носять законний характер. «Що стосується Південно-Китайського моря, то Китай має повне право здійснювати будь-яку законну діяльність відповідно до свого суверенітету», - заявив офіційний представник МЗС КНР Лу Кан[12]. Необхідно зазначити, що у липні 2016 р. міжнародний трибунал, створений за посередництва Постійної палати третейського суду в Гаазі постановив, що Китай не має історичних прав на спірні території в Південно-Китайському морі. Рішення було прийнято за скаргою Філіппін, які заявили, що дії КНР, чії два патрульних катери наприкінці 2012 р. завадили філіппінській стороні заарештувати китайських рибалок, які ловили рибу неподалік від рифа Скарборо, порушують Конвенцію ООН з морського права 1982 року. Влада КНР заявила, що не збирається визнавати і виконувати рішення трибуналу.

Демонстрацією сили став похід авіаносця ВМС КНР «Ляонін» в супроводі п'яти кораблів, які пройшли водами спірного району Південно-Китайського моря. Подальший розвиток подій також мав характер загострення ситуації в акваторії Південно-Китайського моря, у зв'язку з відмінними підходами адміністрації Д. Трампа і керівництва КНР до розв'язання територіальних суперечностей. Зокрема, у грудні 2016 р. китайський корабель захопив американський підводний безпілотник.

Новообраний президент США Д. Трамп, який на той час, ще не вступив на посаду досить жорстко прокоментував відповідні дії КНР у Twitter: «Китай краде дослідний безпілотник ВМС США в міжнародних водах - вириває його з води і забирає в Китай. безпрецедентний акт»[13].

Ілюстративним у цьому контексті є оцінка можливості розв'язання відкритого протистояння між США та КНР надана експертами американського аналітичного центру RAND Corp. Військовий конфлікт між Вашингтоном та Пекіном, на думку аналітиків, може спалахнути в тому числі і випадково. Зоною конфлікту є Південно-Китайське море (ПКМ), за яким пролягають найважливіші торгові маршрути, якими щорічно перевозиться товарів на 5 трлн доларів. Причиною війни між США і КНР можуть стати територіальні суперечки, які в буквальному сенсі цього слова киплять у ПКМ між Китаєм з одного боку і іншими державами цього регіону: Філіппінами, В'єтнамом, Тайванем, Брунеєм і Індонезією, - підкреслюють автори дослідження [14].

Конфлікт може спалахнути моментально, як сірник, попереджають автори дослідження. Справа в тому, що і Пентагон, і НВАК стягнули до місця можливих бойових дій найсучаснішу зброю. З огляду на міць озброєнь існує сильна спокуса завдати удару першим. Конфлікт буде тривалим, але мало ймовірно, що справа дійде до застосування ядерної зброї, вважають аналітики RAND. Обидві сторони мають достатні ресурси, щоб витримати втрати. Так само, як дві третини століття тому, в Кореї, зіткнення закінчиться внічю, - вважають автори дослідження. «Вашингтону і Пекіну необхідно уважно проаналізувати можливість тривалого, неконтрольованого і дуже важкого конфлікту, в якому не буде переможця», - підкреслюється в дослідженні [14]. Автори дослідження RAND дають рекомендації Білому дому і Пентагону. Вони радять не провокувати КНР і ясно дати зрозуміти, що США ніколи не завдадуть удару першими. Одночасно з цим американські

військові і дипломати мають активно контактувати з китайськими колегами з метою не допустити виникнення ризикованих ситуацій[14].

Однією з детермінант американсько-китайських відносин є позиція США щодо ролі КНР у врегулюванні північнокорейської проблеми.

Президент США Д. Трамп заявив в інтерв'ю Financial Times, що в ході майбутніх переговорів з головою КНР Сі Цзіньпіном він має намір домагатися більш жорсткого підходу Пекіна до ракетно-ядерної проблеми КНДР[15]. «У Китаю є можливості відчутного впливу на Північну Корею. І Китай може прийняти рішення надати нам допомогу з Північною Кореєю, або не надавати її. Якщо Китай погодиться, це буде дуже добре для нього самого, якщо ні - добре нікому не буде», - зазначив президент США[15].

У відповідь на питання видання, як США можуть мотивувати тиск Китаю на КНДР, президент зазначив: «Стимулом є торгівля, все це стосується торгівлі. Якщо Китай не захоче вирішувати північнокорейську проблему, ми самі її вирішимо. Це все, що я хотів сказати», - підкреслив Д. Трамп[15].

Зі свого боку, офіційний представник МЗС КНР Хуа Чуньїн, коментуючи ситуацію на Корейському півострові зазначила: «Забезпечення миру і стабільності на півострові відповідає спільним інтересам всіх сторін, а також є спільною відповідальністю сторін. Сподіваємося, що зацікавлені сторони збережуть стриманість і холоднокровність і докладуть більше зусиль щодо пом'якшення напруженості в ситуації»[16].

6-7 квітня 2017 р. у США (штат Флорида) відбулася одна з найважливіших зустрічей президента США Д. Трампа - дводенний саміт з головою КНР Сі Цзіньпіном. Їй передували візити на більш низькому рівні. Наприкінці лютого 2017 р. президент США Д. Трамп прийняв у Білому домі члена Держради КНР Ян Цзечи, зазначивши, що країни повинні зміцнити контакти на вищому рівні і взаємодіяти в міжнародних справах. Держсекретар США Р. Тіллерсон відвідав Китай у ході свого азійського турне

в березні (крім Китаю, в програмі були Японія і Південна Корея), провів спільну прес-конференцію зі своїм китайським колегою, міністром закордонних справ КНР Ван І, а потім і зустріч з Сі Цзіньпіном.

Порядок денний американсько-китайської зустрічі на найвищому рівні був надзвичайно насиченим: проблема КНДР, обговорення двосторонніх відносин з акцентом на торговельно-економічне співробітництво, тайванське питання, ситуація в Південно-Китайському морі, розміщення США систем протиракетної оборони ТНААД в Південній Кореї, боротьба з тероризмом.

По дорозі до Флориди президент США Д. Трамп на борту літака підтвердив журналістам, що північнокорейська проблема буде однією з пріоритетних у ході переговорів з китайським керівником і висловив сподівання що Китай «захоче піти вперед» по шляху нарощування зусиль щодо стримання ракетно-ядерних амбіцій Пхеньяна[17].

**Висновки.** Оцінити практичні результати цієї зустрічі лідерів США та КНР можна буде лише після того, як пройде певний відрізок часу. Наразі, ця зустріч є свідченням прагнення сторін узгодити свої інтереси і відкрити діалогове вікно на найвищому рівні з метою запобігання надзвичайному загостренню відносин.

1. Зважаючи на позиціонування сторін у системі міжнародних відносин Азійсько-Тихоокеанського регіону розбалансування відносин у форматі США-КНР цілком реально призведе до дисбалансу всієї системи регіональних відносин.

2. Додатковим дестабілізуючим чинником на регіональному рівні виступають «релікти» холодної війни: тайванська проблема, спірні острови у Південно-Китайському морі, корейська проблема тощо. Підходи ж Вашингтона і Пекіна щодо розбудови моделей врегулювання цих проблем є досить відмінними, що є подразником двосторонніх відносин. Очільник Української асоціації китаєзнавців і старший науковий співробітник

Інституту сходознавства ім. А.Ю. Кримського В. Кіктенко зазначає, що США сприймають Китай як відповідального за події в Північній Кореї. І Китай, ввівши санкції, вже спробував вплинути на Пхеньян. «Але ми також знаємо, що є різка реакція Пекіна щодо розміщення систем ПРО в Південній Кореї. Швидше за все, буде спроба досягти компромісу», — підкреслив науковець [18].

3. Разом з тим, при прогнозуванні подальшої еволюції американсько-китайських відносин необхідно враховувати і так званий новий імпровізаційний стиль зовнішньої політики США, характерними рисами якого є високий динамізм і непередбачуваність.

### **Список використаних джерел**

1. Transcript: Donald Trump's Foreign Policy Speech // The New York Times 27 April 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.nytimes.com/2016/04/28/us/politics/transcript-trump-foreign-policy.html?\\_r=0](https://www.nytimes.com/2016/04/28/us/politics/transcript-trump-foreign-policy.html?_r=0). – Назва з екрану

2. Landler M., Forsythe M. Trump Tells Xi Jinping U.S. Will Honor «One China» Policy // The New York Times 9 February 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2017/02/09/world/asia/donald-trump-china-xi-jinping-letter.html> – Назва з екрану

3. Landler M., Sanger D. Trump Speaks With Taiwan's Leader, an Affront to China // The New York Times 4 December 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.nytimes.com/2016/12/02/us/politics/trump-speaks-with-taiwans-leader-a-possible-affront-to-china.html?\\_r=0](https://www.nytimes.com/2016/12/02/us/politics/trump-speaks-with-taiwans-leader-a-possible-affront-to-china.html?_r=0) – Назва з екрану

4. Официальный представитель МИД КНР Гэн Шуан ответил на вопрос СМИ по поводу телефонного разговора между новоизбранным президентом США Д. Трампом и главой администрации Тайваня Цай Инвэнь [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:<http://www.fmprc.gov.cn/rus/xwfw/fyrth/fyrbthdhdw/t1421265.shtml>–

Назва з екрану

5. Full text of President Tsai's inaugural address // Focus Taiwan 20 May 2016 [Электронный ресурс]. – Режим

доступу:<http://focustaiwan.tw/news/aip1/201605200008.aspx>– Назва з екрану

6. Donald Trump inauguration speech full transcript// Belfast Telegraph 21 January 2017 [Электронный ресурс]. – Режим

доступу:<http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/donald-trump-inauguration-speech-full-transcript-35386639.html>– Назва з екрану

7. Trump Abandons Trans-Pacific Partnership, Obama's Signature Trade Deal // The New York Times 23 January 2017 [Электронный ресурс]. – Режим

доступу:<https://www.nytimes.com/2017/01/23/us/politics/tpp-trump-trade-nafta.html>– Назва з екрану

8. Long H. Draft memo offers first look at Trump's plans for NAFTA// CNN Money 30 March 2017 // [Электронный ресурс]. – Режим

доступу:<http://money.cnn.com/2017/03/30/news/economy/donald-trump-nafta/>– Назва з екрану

9. Full text from President Xi Jinping's speech// The National Committee on U.S.-China Relations [Электронный ресурс]. – Режим

доступу:<https://www.ncuscr.org/content/full-text-president-xi-jinpings-speech>– Назва з екрану

10. Momani B. Xi Jinping's Davos Speech Showed the World Has Turned Upside Down // Newsweek 18 January 2017 // [Электронный ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.newsweek.com/davos-2017-xi-jinping-economy-globalization-protectionism-donald-trump-543993> – Назва з екрану

11. Brunnstrom D., Spetalnick M. Tillerson says China should be barred from South China Sea islands // Reuters 12 January 2017 // [Электронный ресурс].

– Режим доступа: <http://www.reuters.com/article/us-congress-tillerson-china-idUSKBN14V2KZ>– Назва з екрану

12. Китай ответил на заявление Тиллерсона о незаконных действиях Пекина в Южно-китайском море // [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.segodnya.ua/world/kitay-otvetil-na-zayavlenie-tillersona-o-nezakonnyh-deystviyah-pekina-v-yuzhno-kitayskom-more-787501.html>– Назва з екрану

13. Perlez J., Rosenberg M. China Agrees to Return Seized Drone, Ending Standoff, Pentagon Says // The New York Times 17 December 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа:[https://www.nytimes.com/2016/12/17/world/asia/china-us-drone.html?\\_r=0](https://www.nytimes.com/2016/12/17/world/asia/china-us-drone.html?_r=0)– Назва з екрану

14. Gompert D., Cevallos A., Garafola C. War with China. Thinking Through the Unthinkable // [Электронный ресурс]. – Режим доступа:[http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research\\_reports/RR1100/RR1140/RAND\\_RR1140.pdf](http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1100/RR1140/RAND_RR1140.pdf)– Назва з екрану

15. Donald Trump: Without Twitter, I would not be here — FT interview// [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<https://www.ft.com/content/943e322a-178a-11e7-9c35-0dd2cb31823a>– Назва з екрану

16. Очередная пресс-конференция 14 марта 2017 г. у официального представителя МИД КНР Хуа Чуньин // [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.fmprc.gov.cn/rus/xwfw/fyrth/lxjzhzhdh/t1446868.shtml>– Назва з екрану

17. Трамп прокомментировал встречу с Си Цзиньпином: начало дружбе положено // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/world/tramp-prokommentiroval-vstrechu-s-si-czinpinom-nachalo-druzhbe-polozheno-1010795.html>– Назва з екрану

18. Кудрик В. Велика двійка: з чим Трамп приймає Сі Цзіньпіна// Апостроф 6 квітня 2017 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://apostrophe.ua/ua/article/world/america/2017-04-06/bolshaya-dvoyka-s-chem-tramp-prinimaet-si-tszinpinga/11516>– Назва з екрану